

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
DOKTORI ISKOLA

**A POLGÁRI KOR GYERMEKVÉDELMI SZABÁLYOZÁSÁNAK ELŐZMÉNYEI
A MAGYAR ÉS A SPANYOL JOGBAN,
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A XIX-XX. SZÁZADI JOGSZOKÁSKUTATÁSOKRA**

DOKTORI (PHD) ÉRTEKEZÉS
TÉZISEI
MATLA GABRIELLA

TÉMAVEZETŐ
PROF. DR. HABIL NAGY JANKA TEODÓRA

PÉCS
2022

Tartalom

I.A kítűzött kutatási feladat rövid összefoglalása.....	1
1.1.Az értekezés tárgya és célkitűzései	1
1.2. A kutatás módszerei és forrásai.....	3
II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei	5
III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei.....	9
IV. Abstract/Summary.....	13
V. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke	16

I.A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

1.1. Az értekezés tárgya és célkitűzései

Az európai jogban a XX. század elejére jelentősen megváltozott a gyermekekre vonatkozó szabályozás. Egyrészt a gazdasági, demográfiai és társadalmi változások sorozata (pl. a család strukturális és funkcionális változásai), másrészt a társadalmi és jogi modernizáció alapvetően új alapokra helyezte a gyermekekre vonatkozó szabályozás kérdését filozófiai és etikai, pragmatikus és gyakorlati szempontból egyaránt.

Az értekezés tárgya a spanyol és a magyar gyermekvédelmi szabályozás előzményeinek új szempontú, összehasonlító vizsgálata. A rendelkezésre álló, részben a jogalkotáshoz, részben a jogalkalmazáshoz kapcsolódó források erőteljes eltérést mutatnak a spanyol és a magyar jog történetében. Az értekezés ennek figyelembe vételével tűzi célul a gyermekekre vonatkozó, a polgári kort megelőző szabályozás és joggyakorlat legfontosabb kérdéseinek elemzését az első spanyol és a magyar gyermekvédelmi törvények kontextusában.

A rendkívül összetett és gazdag, több tudományterület (történettudomány, neveléstudomány, néprajz, pszichológia, szociológia) által is kutatási témának tekintett gyermek/gyermekkor/gyermekkép vizsgálata során az értekezés számára természetesen a jogi szabályozás volt az elsődleges, de az értekezés kitér a törvényeken túl a szokásjog, illetve a jogszokások vizsgálatára is a polgári kort megelőző időszakban. A gyermekvédelmi törvények mindkét országban közel azonos időpontban történő megszületése az állam- és jogrendszer modernizációját szükségessé tevő és kísérő folyamat bemutatására is lehetőséget ad.

Az értekezés tárgyát tehát a gyermekekre vonatkozó normák vizsgálata jelenti a tradicionális és a polgári jogban – kiemelve mind a spanyol, mind a magyar jog esetében egy-egy jellemző, meghatározó jogintézményt. A tradicionális szabályozási gyakorlathoz a törvények, a szokásjog és a jogszokás vizsgálatát választottam, a jogszokások esetében külön is részletezve a spanyol és a magyar jogszokáskutatás forrásanyagát. A modern polgári jog gyermekeket érintő jogszabályai közül – a szabályozási előzményekre is kitérve – a spanyol és a magyar gyermekvédelmi törvényt elemeztem.

Az értekezés tárgyát egy keretes „párhuzamos kronológiai” szerkezetben részletezem. A gyermekekre vonatkozó interdiszciplináris kutatások legfontosabb eredményeinek ismertetését követően összehasonlító elemzését adom a gyermekekre vonatkozó, a polgári kort megelőző szabályozásnak (elsősorban az atyai hatalom jogintézményére fókuszálva) a spanyol és a magyar jogtörténetben. A spanyol szabályozás történeti áttekintése során a X. (Bölcs) Alfonz nevéhez köthető *Siete Partidas (1256-1265)* emelem ki, a törvénykönyv fontossága miatt részletesebb jogtörténeti és jogi kultúrtörténeti ismertetését is adva. Ezt követően a spanyol jogszokáskutatásnak a jogi modernizációban betöltött feladatáról és *Joaquín Costa Martínez* kutatás- és tudományszervező társadalmi szerepvállalásáról, a spanyol jogi kultúrában a mai napig tetten érhető hatásáról adok képet. Felrajzolom a spanyol jogszokáskutatás legkiválóbb képviselőinek pályaképét (akik a jogi kultúrtörténet kiemelkedő személyiségei is voltak), és összegezem kutatási eredményeiket, amelyekkel hozzájárultak a

gyermekre vonatkozó jogszokások megismertetéséhez, a későbbi szabályozási gyakorlat megalapozásához. Fontosnak tartom, hogy forrásanyagok közlésével is kiegészítsem annak az összetett folyamatnak az áttekintését, amely a gyermekre vonatkozó kizárólagos családi szabályozástól (az atyai hatalomtól) az első spanyol gyermekvédelmi törvény megszületéséhez vezetett.

A magyar összehasonlító jogtörténeti anyagot Werbőczytől a kiegyezésig, illetve 1867-1901 között tárgyalom. Külön is kitérek a magyar jogszokáskutatás és a jogi modernizáció sajátos viszonyrendszerére, amely fókuszába az 1867 utáni hazai jogalkotás folyamatát helyezem. A spanyolhoz hasonlóan a gyermekre vonatkozó jogszokások (elsősorban az 1939-1948 közötti magyar népi jogéletkutatás) anyagából szintén közöltem forrásokat. Arra is keresem a választ, hogy a magyar jogszokáskutatás legjelesebb képviselőinek kutatási eredményei gyakorolhattak-e hatást a magyar jogéletre. Az értekezésben a kiegyezést követően a gyermekre, a családra vonatkozó állami szabályozási törekvések bemutatása után tárgyalom az *első magyar gyermekvédelmi törvényt (1898:21.tc.)* és a Széll Kálmán-féle törvényeket (*1901:8.tc. és 1901:21.tc. az állami gyermekmenhelyekről*).

Az értekezés célkitűzései és kutatási hipotézisei

Az európai állam- és jogrendszer modernizációjának, a modern polgári társadalom jogintézményeinek eredményes vizsgálatához elengedhetetlen a polgári átalakulást megelőző időszak törvényeinek, szokásjogának és jogszokásainak, illetve a jogi modernizációt erőteljesen formáló történeti, gazdasági, társadalmi és jogi hagyományok ismerete. Felértékelődik a jogtörténeti előzmények (pl. szabályozási tapasztalatok, eredmények, vagy egy adott folyamatba ágyazottságuk) jelentősége, és megfigyelhető, hogy egyes időszakokban és helyzetekben a helyi-lokális joggyakorlat is hangsúlyosabbá válik.

1. Az értekezés egy szűkebb vizsgálati körre, *a gyermekeket érintő jogi szabályozásra fókuszálva* kíván képet adni nemcsak a változások irányáról, de annak folyamatáról és sajátosságairól is.

2. Célkitűzése az európai állam- és jogrendszer modernizációjával szorosan összefüggő, nemzeti keretek között megvalósuló folyamat előzményei között nevesíteni *a XIX-XX. században megvalósult jogszokáskutatókat*, és *felhívni a figyelmet a rendkívül gazdag forrásanyag fontosságára a jogtörténet számára*.

3. Az értekezés célként fogalmazza meg *a spanyol és a magyar jogszokáskutatás modellezését*, feltételezve, hogy és a feltárt új források összehasonlító vizsgálata hozzájárulhat a magyar jogtörténet, jogi kultúrtörténet egy-egy kérdésének további alapos megismeréséhez, megértéséhez.

4. Ezzel összefüggésben feltételezem azt, hogy a spanyol és a magyar jogszokáskutatás forrásanyaga alapján *részletesebben megismerhetővé válik a gyermekek családon belüli szerepe*, mindennapjaik, helyük a társadalomban és a népi jogtudatban.

5. Feltételezem továbbá, hogy ha a rendkívül gazdag összefüggésrendszerből kiemeljük *a családi háztartási munkamegosztásban való részvételt*, ennek vizsgálatán keresztül a spanyol szabályozás áttekintésével jobban megismerhetővé válik a gyermekvédelem szabályozásához vezető út, a jogalkotói szándék, illetve maga a törvény is.

6. Az értekezés célkitűzése annak az előfeltételnek az igazolása is, hogy *a spanyol gyermekvédelmi törvény* egyrészt a spanyol nemzeti jogfejlődés szerves része volt, másrészt a

kapitalista társadalom globális, a nemzetin túlmutató állami szabályozási törekvései jellemezték.

7. Az értekezésben céloom bemutatni, hogy *a magyar gyermekvédelmi törvény* megszületése is annak a folyamatnak a része volt, amely a spanyol polgári jogfejlődést meghatározta, és így a jog- és szabályozástörténeti markáns eltérések ellenére nyilvánvaló közös szabályozási sajátosságok figyelhetők meg.

8. *A spanyol és magyar jogfejlődési modell összehasonlító vizsgálatával, a közös jellemzők és eltérő nemzeti sajátosságok elemzésével az értekezés célja a jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti források bővítése, a kutatási eredmények (elemzések, összehasonlítások és értékelések) gazdagítása.*

1.2. A kutatás módszerei és forrásai

Az értekezés megírása során fontosnak tartottam, hogy nagymértékben támaszkodjak a magyar kutatásban kevésbé ismert spanyol forrásanyagra. A kutatás újszerűségét e forrásfeltáráson, a vonatkozó spanyol nyelvű szakirodalmi és történeti források adatainak feldolgozásán, a szakirodalom hazai megismertetésén túl a spanyol jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi eredmények elsősorban a gyermekekre vonatkozó anyagának magyar nyelvű közlése, valamint a magyar joganyaggal és jogszokásgyűjtéssel összehasonlítása jelentette.

Az értekezés választott tárgyában *elsősorban a jogtörténet írott források elemzésére vonatkozó módszereit* alkalmazza.

a.)Forráskutatás és -elemzés: spanyol nyelvű szakirodalmak és dokumentumok, levéltári források esetében.

b.)Elemző és összehasonlító módszer: spanyol és magyar jogszabályok, jogtörténeti források elemzése és horizontális (spanyol-magyar), valamint vertikális (kronologikus időrendi) összehasonlítása. A jogszokáskutatás és a jogi modernizáció spanyol és magyar modelljének összehasonlítása az értekezésben leírtak első, a gyermekvédelmi törvényeké pedig a második összehasonlítási szempontot jelenti.

A spanyol és a magyar jogi néprajzi források esetében *korábbi kutatások forrásanyagainak* (kérdőívek, jelentések, pályázati anyagok, összefoglalók) *másodelemzését*, továbbá *a komplex módszert* is alkalmaztam (az írott forrásokat tárgyi, elsősorban jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti vonatkozású vizuális forrásokkal egészítettem ki).

Az értekezés alapvető forrása *a spanyol jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti és a 150 évre visszatekintő spanyol népi jogszokáskutatás forrásanyaga* volt. *Doktori tanulmányaim során több alkalommal kutattam Spanyolországban.* E terepkutatásaim során, illetve ezeken túlmenően is számos alkalommal konzultáltam a helyszíni forrásanyag feltárása során megismert intézmények munkatársaival.

- Barcelonában a katalán néprajzi tárgyi örökséget bemutató *Museu Etnològic i de Cultures del Món-ban*, illetve annak etnográfiai szakkönyvtárában, a Barcelonai Egyetem jogi karának könyvtárában, valamint az *Institució Milà i Fontanals-CSIC* kutatóintézet könyvtárában végeztem kutatásokat, forrásgyűjtési, szakirodalom beszerzés céljából (2018. január).
- Madridban a madridi Etnológiai Múzeum gyűjteményét tanulmányoztam a jogi néprajz komplex módszerének alkalmazásával (2018. február).

- A salamancai *Biblioteca Pública* és a Salamancai Egyetem könyvtáraiban: az egyetem jogi karának könyvtárában és a *Library Santa Maria de los Angeles* könyvtárában végeztem forráskutatást és forrásfeltárást (2019. február).
- A zamorai *Museo Etnográfico de Castilla y León* a gyűjteményeit tanulmányoztam és abból kiegészítő, jogi kultúrtörténeti ikonográfiai anyagot gyűjtöttem, illetve a múzeum etnográfiai szakkönyvtárában forráskutatási tevékenységet végeztem (2019. február).

A magyar jogszokások kutatása során segítségemre voltak a *Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport* kiadványsorozatának kötetei, továbbá a *Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Digitális Adattár* forrásanyaga is.

Kutatásaimat levéltári kutatással egészítettem ki a MNL Tolna Megyei Levéltár árvaszéki iratanyagával, valamint könyvtárak, szakkönyvtárak és digitális adatbázisok kiadványaival és adataival.

II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei

2.A gyermekre és a gyermekkorra vonatkozó kutatások interdiszciplinaritása

Minden korszaknak és társadalomnak sajátos viszonya, felfogása van a gyermekről. Ez alapozza meg a gyermek és a gyermekkor történeti tanulmányozását, amely interdiszciplináris jelleget ölt nemzetközi és hazai szinten egyaránt. A gyermeket és a gyermekkort számos tudományterület állította vizsgálódása középpontjába: a történettudomány, a neveléstörténet, a néprajztudomány, a pszichológia, a szociológia – a jogtudomány azonban hosszú ideig nem tartozott ebbe a körbe. Ezen tudományterületek gyermekekre vonatkozó felfogásait, elméleteit mutatom be.

3.A gyermekre vonatkozó szabályozás története a spanyol területeken

Az Ibériai-félsziget, a pun háborúk következményeként, azok befejeződése után vált a római birodalom részévé. Hispánia lakói az elsők között kapták meg a római polgárjogot. A római állam a II. századtól gyengült meg Hispániában. A félsziget különböző etnikumai közötti harc eredményeként Toledó központtal a V. században jött létre a Vizigót állam. A latin nyelv általánossá vált, a romanizált hispánok és gótok, valamint számos helyi etnikum képezte a lakosságot. Ezen társadalmi pluralitást tovább bonyolította a 711-ben kezdődő iszlám hódítás, majd a több évszázados *reconquista*. Csak ennek befejeződését követően kezdődhetett meg a kultúrák, etnikumok egységesülése. Különböző tartományok eltérő jogszokásai még évszázadokon keresztül fennmaradtak. Mindezt a fejezet témája szempontjából jelentős és irányadó források specifikus feldolgozásával valósítottam meg.

Az Ibériai-félsziget központi területén fekvő Kasztíliai királyság évszázadokon át fontos színtere volt az európai történelmi eseményeknek, társadalmi és kulturális változásoknak. Különösképpen így volt ez X. (Bölcs) Alfonz (1252-1284) uralkodásának időszakában.

X. (Bölcs) Alfonz – akit a *spanyol Iustinianusnak* is neveznek – egyik legfontosabb tevékenysége az volt, hogy befejeztette az apja, III. Ferdinánd által elkezdett kasztíliai törvénygyűjtemény összeállítását. Ez lett a spanyol jogtörténet alapvető jelentőségű műve a kasztíliai törvénygyűjtemény, a *Siete Partidas*. (1256 – 1265) Megalkotása miatt, amely egyben a mű jelentőségét is kifejezi a spanyol jogtörténet Bölcs Alfonzt a spanyol Iustianusként ismeri. X. Alfonz uralkodását egy sajátos kettősség jellemezte: a tradicionalitás és a modernizáció dinamikája, vagy még pontosabban egy „historizáló modernizáció.” Mindezeket figyelembe véve az értekezésemben törekedtem bemutatni a *Siete Partidas* történelmi, társadalmi, kulturális hátterét, ezen belül a jogi kultúrtörténeti és jogtörténeti hátteret. Feltártam a jogszabály szerkezeti felépítését, részletesen bemutattam a gyermekekre vonatkozó rendelkezéseit, a jogszabály továbbélését, jogtörténeti értékelését, azt, hogy még évszázadokkal később, a modern korban is milyen jelentős hatást gyakorolt a spanyol jogalkotásra és miként élt tovább a jogszokásokban koncentráltan vizsgáltam az atyai hatalom intézményét. Ezen vizsgálatom során az 1505-ben kiadott *Leyes de Toro*, majd az 1870-es *Ley Provisional de Matrimonio civil* rendelkezéseit elemeztem. Az atyai hatalom kérdésében részletes kutatásokat végző *Joaquín Costa* e körben kifejtett tevékenységét vettem górcső alá. Megvizsgáltam a *Siete Partidas* hatályosulását, joggyakorlatát. Évszázadokon át tartó kulturális, társadalmi, és a jogalkalmazásra kifejtett hatásait, jelentőségét.

A XIX. sz-i európai jogszokáskutatás, *Friedrich Karl von Savigny* által képviselt történeti-jogi szemlélet, *Vladimir Bogisic* által fémjelzett „élő” jogszokás gyűjtés folyamatába illeszkedik

be Spanyolországban a globális világgéppel rendelkező pedagógus, jogász, filozófus, közgazdász, író, az agrárium jó ismerője volt Joaquín Costa (1846–1911), aki megtapasztalta, megismerte, leírta és értelmezte kutatása tárgyát, sőt széles társadalompolitikai célkitűzései megvalósítása eszközének és argumentumának is tekintette a szokásjogot, amely a modernizáció szükségességét is jól érzékelteti.

Costa munkásságának a jogszokáskutatásban és a jogi modernizációban betöltött rendkívül fontos szerepe mellett bemutatom értekezésemben a spanyol jogszokáskutatás intézményesülését, feltárom az ehhez vezető utat, a jogszokásgyűjtéseket, ezek feldolgozását, publikálását és a jogi modernizációs törekvésekben való felhasználásukat.

A spanyol jogszokáskutatás intézményesülése és Costa kutatásainak bemutatása mellett a korszak jogi kultúrtörténetének, valamint a modern jogi szabályozás előkészítésének laikus képviselőinek (*Juan Serrano Gómez (1837-1898), Miguel de Unamuno y Jugo (1864-1936), Zoilo Espejo y Culebra (1838-1904)* illetve jogtudós (*Manuel Pedregal y Cañedo (1831–1896), Manuel Pedregal y Cañedo (1831–1896);Rafael Altamira y Crevea (1866–1951), Mariano Ruiz-Funes García (1889–1953)*) tevékenységét, törekvéseit ismertetem.

Ezt követően értekezésem folytatásaként részletesen igyekszem bemutatni elsősorban a gyermekekre vonatkozó jogszokásokra fókuszálva a spanyol jogszokáskutatás eredményeit. Maga *Costa* is két célt kívánt elérni: egyrészt az aragón nép számára – mintegy tükröt tartva a korabeli polgárok elé – egy elemzést szeretett volna nyújtani Aragónia saját jogintézményeiről. Az volt a cél, hogy elinduljon egy olyan folyamat, mely ezen jogintézmények fennmaradására, megőrzésére hivatott, másrészt egy élő szokásjogi mintát kívánt nyújtani a törvényhozók, jogalkotók számára. Elő kívánták segíteni azt, hogy a jog modernizálása nemcsak a korábbi törvények, hanem a jogszokások alapulvételével is, mintegy szerves fejlődés részeként, a kontinuitást biztosítva történjen, mert ahogyan megfogalmazták: „*a jó törvények a jó szokásokból jönnek létre.*” Részletesen elemzem a *Costa* által is sokat kutatott aragóniai jogszokásokat: a *Comunidad doméstica del Alto Aragón*t, a *Családi Tanács* jogintézményét, az örökléssel kapcsolatos jogszokásokat, a *Casamiento en casa*-t, eredeti forrásanyagra támaszkodva. Feldogozom Unamuno bilbaoi gyűjtésének a gyermekekre vonatkozó jogszokásait. Ismertetem a spanyol népi jogszokáskutatáshoz felhasznált kérdőíveket, így különösen a madridi Ateneo és Altamira asztúriai szokásjogi kérdőívét eredeti forrásokat elemezve.

Spanyolországban a XIX – XX. sz. fordulóján kezdődő modern gyermekvédelmi szabályozást és az azt szükségessé tevő társadalmi, gazdasági folyamatokat is be kívánom mutatni. A XIX. században Spanyolországban is jelentős mértékben megváltozott a gyermekekről, a gyermekkorról alkotott kép és a gyermekek helyzete. Az óvodai nevelés, a tankötelezettség bevezetése, a gyermekgyógyászat fejlődése jelentősen befolyásolta ezt a folyamatot. Az ország számára a XIX. egyébként is a nagy változások százada volt: háborúkkal tűzdelt – köztük a függetlenségi háború, a karlista háborúk, a Marokkó elleni háború, a tengerentúli gyarmatokkal való konfliktus –, amely destabilizálta az országot gazdasági, politikai és társadalmi szempontból egyaránt. De ez a század az alkotmányok és törvényi szabályozások (a Polgári Törvénykönyv, a Büntető Törvénykönyv megszületése) időszakát is jelentette a spanyolok számára, amelyet egy erős politikai dichotómia jellemezett.

A spanyol gazdasági életben válság, stagnálás, költségvetési deficit lépett fel, a demográfiai folyamatok tovább fokozták a társadalmi egyenlőtlenségeket. A külkereskedelem alapját

képező gyarmatok elvesztése a gazdasági szerkezet széthullását, növekvő deficitet eredményezett. Az ipar – különösen a textilipar – és a bányászat fejlődése megújította Spanyolország néhány területének gazdasági struktúráját, azonban a tengerentúli piacok elvesztése az ipari fejlődés gátló tényezőjeként jelent meg. E társadalmi problémák kezelésére számos új jogszabály vállalkozott, amely közül részletesen az 1857-es *Ley Moyano*-t elemzem a közlőnyállapoti jogszabálysöveg felhasználásával.

A disszertációban ismertetem a gyárak, műhelyek, bányák munkafeltételeiről és a munkásgyermek iskolai oktatásáról szóló törvényt (*Ley Benot* 1873), a gyermekek veszélyes munkavégzéséről szóló törvényt (1878), valamint a nők és gyermekek munkafeltételeiről szóló törvényt (1900) és a végrehajtásukat elemző hatásvizsgálatokat, kérdőíves kutatásokat.

Kitérek a *Ley de Protección a la infancia* szabályaira, bemutatom annak történelmi, gazdasági és társadalmi előzményeit, részletezem a jogi előzményeket, elemzem a kiskorúak csavargásáról, koldulásáról szóló törvényt, valamint az azt kezdeményező Dr Manuel Tolosa Latour munkásságát. Röviden értékelem a Spanyol Polgári Törvénykönyv kapcsolódó rendelkezéseinek vitája során ütköztetett álláspontokat. Felülvizsgálom Latour álláspontját, aki a családi tanács kapcsán így írt: „*Jogszabályaink mindenképpen hiányosak. Az atyai hatalom áthághatatlan falként magasodik, hogy megvédje a méltatlan emberi kegyetlenkedéseket, kizsákmányolást, elhanyagolást, melyekkel bántalmazták a gyermeket, csavargásra és bűnözésre készítette őket.*”¹ Latour mellett számos jogász és szociális reformer is felhívta a figyelmet a Polgári Törvénykönyv atyai hatalmat érintő módosítására, követelve egy a gyermekvédelem szempontjából támogatottabb szabályozást.

4.A gyermekekre vonatkozó szabályozás története Magyarországon

Értekezésem ezen részében az Ibériai- félsziget fentiekben részletezett, az értekezésem tárgyát képező kérdéskörben megvalósult jogalkotási folyamatai és a hozzájuk kapcsolódó jogtörténeti, jogszokáskutatások párhuzamaként a korszak magyarországi gyermekekre vonatkozó szabályozását mutatom be. Kitérek a modern kort megelőző szabályozási gyakorlatra Werbőczytől a kiegyezésig, részletesen vizsgálom a magyar jogszokáskutatás és a jogi modernizáció törekvéseit, eredményeit, bemutatom a magyar népi jogéletkutatás legjelentősebb képviselőinek munkásságát (*Györffy István, Bónis György, Papp László, Fél Edit, Tárkány Szücs Ernő*) munkásságát. A gyermekekre vonatkozó jogszokásokra és az atyai hatalomra fókuszálva áttekintem a magyar jogszokáskutatás eredményeit. Forrásként egyrészt a szakirodalom kevésbé ismert adatait használom (pl. *Tagányi Károly: A hazai élő jogszokások gyűjtéséről (1919), Fél Edit: A nagycsalád és jogszokásai a Komárom megyei Martoson (1944), Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások (1981)*, valamint a magyar népi jogéletkutatás (1939-1948) gyűjtéseinek anyagát.

Az értekezés további részében a magyar gyermekvédelem intézményesülését, az állami gyermekvédelmi szabályozás kialakulását kutatom, részletesen elemzem a gyermekekre és a családra vonatkozó jogszabályok rendszerét, az azok által bevezetett új jogintézményeket, a kiegyezést követő időszakban. Külön kitérek a Széll Kálmán-féle gyermekvédelmi törvény megalkotásához vezető társadalmi, gazdasági, jogalkotási folyamatokra is. A gyermekekről való gondoskodás elemzése során feltárom mind a rég, mind a közelmúlt történelmi,

¹ TOLOSA LATOUR, Manuel: El problema infantil y la legislación: apuntes y bases para una ley de protección a la infancia, *Revista de Legislación*. Madrid., 1900. p.43.

gazdasági, társadalmi előzményeit, bemutatom a népiskolai közoktatásról szóló törvényt (1868:38.tc.), a gyermekmunka szabályozását Magyarországon, valamint az ipartörvény gyermekmunkára vonatkozó rendelkezéseit (1884:17.tc.). A gyermekmunkát szabályozó törvény végrehajtásához kapcsolódó hatásvizsgálatot, kérdőíves kutatást is elemzem és kitérek a községi törvények szegényügyi szabályaira, a betegápolás költségeinek fedezéséről, az állami gyermekmenhelyekről, a közsegélyre szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról szóló jogszabályok témám szempontjából lényeges rendelkezéseire – ismertetem azokat, összefüggéseiket feltárom.

5.A spanyol és a magyar jogszokáskutatás, továbbá a spanyol és a magyar modern gyermekvédelmi szabályozás kezdetei a XX. század elején (összehasonlító elemzés)

Értekezésem összehasonlító fejezetében elemzést készítek a spanyol és a magyar jogszokáskutatás és a modern gyermekvédelmi szabályozás kezdeteiről. Kitérek Tagányi Károly Joaquín Costára, illetve Rafael Altamirára vonatkozó hivatkozásaira, műveik, eredmények, saját kutatásaiban történő felhasználására, mint a két nemzet jogszokáskutatási kapcsolatára. Áttekintem a jogszokáskutatás és a jogi modernizáció spanyol és magyar modelljét, mindkét nemzet népoktatási törvényeit és a gyermekmunkát szabályozó jogszabályait, valamint ezek gyakorlati megvalósulására irányuló kutatásokat, hatásvizsgálatokat. A gyermekvédelmi szabályozások közös jellemzőit és eltérő vonásait.

III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei

A Magyarországon oktatott egyetemes jogtörténet igen csekély hangsúlyt fektet az Ibériai-félsziget jogtörténetére. Európa története számára is meghatározó a jelentősége, ahogy az Ibériai-félsziget lakói nyugatról, mi keletről védtük sok száz éven keresztül a keresztény Európát a muzulmánokkal szemben, mely egyfajta párhuzamosság a két nép történetében időbeli eltéréssel. Ezen harcokat, a *reconquista*-t követően az Ibériai-félszigetből két világhatalom nőtt ki, a portugál és spanyol gyarmatbirodalom. A spanyol gyarmati rendszer válsága és összeomlása a XIX. században zajlik le, amely időszak Magyarországon a reformkor és a kiegyezést követően gazdasági prosperálás időszaka. Spanyolországban a válságból való kilábalás, a megújulás, a regeneráció igénye, Magyarországon a prosperálás időszaka az, ami szükségessé, illetve lehetővé teszi a jogszokások tanulmányozását, azok kutatását, közös cél ezeknek a dokumentálása, jövőbeli megőrzése, archiválása és a jogalkotásban való felhasználása, beépítése. Nemcsak ezen elenyészőben lévő jogszokások írott jogba való beépítésére törekedtek, hanem ezen jogszokásokat az akkoriban folyamatban lévő politikai, jogi, gazdasági, társadalmi modernizáció szolgálatába kívánták állítani, a modernizáció jogi kútfőinek tekintették. A modernitás során nem feltétlenül szerettek volna mindent megújítani és valamennyi megelőző szabályrendszert negligálni, hanem azt vizsgálták, hogyan tudnák a szokásjogi szabályokat az állam modernizálása során és annak érdekében felhasználni, ezzel egyben biztosítani a jogi, társadalmi és gazdasági kontinuitást.

Újszerűségnek és eredménynek tekintem ezen háttéranyagok tanulmányozását, feltárását, bemutatását, a közös eszmék és értékrendszerek táplálta társadalmi szerkezet és társadalmi fejlődési párhuzamosságok bemutatása mellett a gazdasági, politikai viszonyok értékelését. Céлом egyrészt hiánypótló jelleggel a spanyol jogszokáskutatások kutatása, feltárása, másrészt a jogszokáskutatás értékelése volt, harmadrészt pedig igyekeztem a történeti háttér tükrében összehasonlítani a spanyol és magyar jogszokáskutatást.

Az Európában a gyermekekre vonatkozó, a XX. század elejére bekövetkezett szabályozás változás folyamatát kívánta bemutatni az értekezés a *spanyol és a magyar gyermekvédelmi szabályozás vizsgálata alapján*. A célom az volt, hogy az új kutatási eredmények (elsősorban az új jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti forráskutatások) alapján részben a jogalkotáshoz, részben a jogalkalmazáshoz kapcsolódva vállalkozzam a gyermekekre vonatkozó spanyol és magyar törvényekben, szokásjogban és jogszokásokban fellelhető legfontosabb szabályok bemutatására a mindkét országban a XX. század elején megszülető első gyermekvédelmi törvényig terjedő időszakban.

A rendkívül összetett és gazdag, több tudományterület (történettudomány, neveléstudomány, néprajz, pszichológia, szociológia) által is kutatási témának tekintett gyermek/gyermekkor vizsgálata során az értekezés számára természetesen a *jogi szabályozás volt az elsődleges (ideértve a törvényeken túl a szokásjog, illetve a jogszokások sorát is) a polgári kort megelőző időszakban*. A gyermekvédelmi törvény megszületése mindkét országban alkalmas volt az állam- és jogrendszer modernizációját szükségessé tevő és kísérő folyamat bemutatására is.

Az értekezés tárgyát tehát a gyermekekre vonatkozó normák vizsgálata jelenti a tradicionális és a polgári jogban – kiemelve mind a spanyol, mind a magyar jog esetében egy-egy jellemző, meghatározó jogintézményt. A tradicionális szabályozási gyakorlathoz a törvény, a szokásjog és a jogszokás vizsgálatát választottam, ideértve a spanyol és a magyar jogszokáskutatás forrásanyagát. A modern polgári jog gyermeket érintő jogszabályai közül a spanyol és a magyar gyermekvédelmi törvényt ismertettem.

Kutatási eredmények

1. Az értekezésben hipotézisként megfogalmaztam, hogy az európai állam- és jogrendszer modernizációjának, a modern polgári társadalom jogintézményeinek eredményes vizsgálatához *szükséges az azt megelőző történeti korszakok, különösen a polgári átalakulást közvetlenül megelőző időszak törvényeinek, szokásjogának és jogszokásainak ismerete.*

A kutatás során egyértelmű volt, hogy a modern jogintézmények (a részletes elemzésre kiválasztott gyermekvédelmi törvények) vizsgálatához szükséges volt a feudális időszak szokásjogát feltáró spanyol jogszokáskutatás eredményeinek megismerése. Különösen a spanyol jogtörténet és jogi kultúrtörténet szempontjából volt kiemelkedő a 13. század jogalkotásának eredménye: a Siete Partidas, amely a gyermekekre és az atyai hatalomra vonatkozó római jogi szabályok a spanyol jogban továbbélését is bizonyította. A magyar gyermekvédelmi törvény is a jogtörténeti előzmények ismeretében vált értelmezhetővé (közvetlenül az 1878. évi közegészségügyi törvény által meghatározott szabályozásszemléleti eltérések alapján), és a reformkorral kezdődő szegényügyi igazgatási előzmények és intézmények ismeretében.

2. *A gyermekeket érintő jogi szabályozásra fókuszálás lehetőséget adott – feltételezésemnek megfelelően* – egy alaposabb vizsgálatára nemcsak a jogintézmények adott időpillanatában, hanem a változások iránya és annak folyamata, sajátossága tekintetében is (pl. a gyermekmunka hagyományos rendje és törvényi szabályozására tekintetében mind Spanyolországban, mind Magyarországon).

3. A kutatások során sikerült bizonyítani, hogy *a jogi modernizáció európai folyamatát erőteljesen befolyásolták az egyes nemzetek történeti, gazdasági, társadalmi – és jogi hagyományai.* Éppen a spanyol jogszokás kutatás másfél évszázados kutatástörténete és gyűjtései teremtettek alapot arra, hogy a rendkívül megosztott, különböző történelmi, gazdasági, társadalmi, etnikai, kulturális és jogi hagyományokkal rendelkező Spanyolországban megtörténhessen az egységes Polgári Törvénykönyv megalkotása, a jogi modernizációt kísérő egységesülés folyamatában megtarthassák saját jogi hagyományaikat is.

Ezeknek a jogi kultúrtörténeti és jogtörténeti *előzményeknek* (pl. szabályozási tapasztalatok, eredmények, vagy egy adott folyamatba ágyazottságuk) *a szerepe felértékelődött a jogi modernizáció során,* a spanyol jogszokásgyűjtések kiváló példatárai voltak az egyes helyzetek megoldásának, így a helyi-lokális joggyakorlatok az jogalkotási folyamat során fontossá váltak.

4. Egyértelműen új kutatási eredménynek tekinthető az európai állam- és jogrendszer modernizációjával szorosan összefüggő, nemzeti keretek között megvalósuló folyamat előzményei között nevesíthető, a XIX-XX. században megvalósuló jogszokáskutatások spanyolországi forrásainak feltárása és eredményeinek magyar nyelvű megismertetése, illetve *a spanyol és a magyar jogszokáskutatás összehasonlító vizsgálata és modellezése.* Az új források hozzásegíthetnek a magyar jogtörténet, jogi kultúrtörténet egy-egy kérdésének további alapos megismeréséhez, megértéséhez.

5. A kutatás új eredménye, hogy a spanyol és a magyar jogszokáskutatás forrásanyaga alapján *részletesebben megismerhetővé vált a gyermek családon belüli szerepe,* mindennapi életének részletei és helye a társadalomban és népi jogtudatban. Számos új jogszokás és szokásjog gazdagíthatja a népi jogszokáskutatás magyar és spanyol példatárát.

6.A kutatás további új eredménye, hogy a rendkívül gazdag összefüggésrendszerből kiemeltem *a családi háztartási munkamegosztásban való részvételt a jogszokáskutatás történeti forrásai alapján*, és ennek vizsgálatán keresztül a spanyol szabályozás áttekintésével jobban megismerhetővé vált a gyermekvédelem szabályozási folyamatának előképe is.

7.Eredménynek tekintem, hogy sikerült rámutatnom arra, hogy *a spanyol gyermekvédelmi törvény* egyrészt a spanyol nemzeti jogfejlődés szerves része volt, másrészt a kapitalista társadalom globális, a nemzetin túlmutató állami szabályozási törekvései is jellemzik.

8.Ezzel összefüggésben *a magyar gyermekvédelmi törvény* megszületése is annak a nemzetközi folyamatnak a része volt, amely a spanyol polgári jogfejlődést is meghatározta. Eredménynek tekinthető, hogy a kutatás során sikerült rámutatni a jog- és szabályozástörténeti markáns eltérések ellenére nyilvánvaló közös szabályozási sajátosságokra.

9.Új kutatási eredmény, hogy *a spanyol és magyar jogszokáskutatás modellezése és a gyermekvédelmi törvények összehasonlítása során sikerült* olyan jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti megállapításokat megfogalmaznom, közös, illetve nemzeti sajátos vonásokat kiemelni, amelyek segíthetik a jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti kutatásokat.

10.Kutatási eredményeim között tartom számon a választott módszertan eredményes alkalmazását:

Az értekezés választott tárgyában a más tudományterületekkel érintkezés említése, de nem hangsúlyozása mellett *elsősorban a jogtörténet írott források elemzésére vonatkozó módszereit* alkalmazza.

a.) *Forráskutatás és –elemzés:* spanyol nyelvű szakirodalmak és dokumentumok, levéltári források esetében.

b.) *Elemző és összehasonlító módszer:* spanyol és magyar jogszabályok, jogtörténeti források elemzése és horizontális (spanyol-magyar), valamint vertikális (kronologikus időrendi) összehasonlítása.

A spanyol és a magyar jogi néprajzi források esetében *korábbi kutatások forrásanyagainak* (kérdőívek, jelentések, pályázati anyagok, összefoglalók) *másodelemzését*, továbbá *a komplex módszert* is alkalmaztam (az írott forrásokat tárgyi, elsősorban jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti vonatkozású vizuális forrásokkal egészítettem ki).

11.A kutatás új, egyik legfontosabb eredményét az új kutatási források jelentik.

a.) *a spanyol jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti és a 150 évre visszatekintő spanyol népi jogszokáskutatás forrásanyaga* volt.

b.) *a doktori tanulmányaim során megvalósult spanyolországi terepkutatások, forrásanyag feltárások, szakmai konzultációk* (*Museu Etnològic i de Cultures del Món, Barcelona; Barcelonai Egyetem jogi karának könyvtárában, Barcelona; Institució Milà i Fontanals-CSIC, Barcelona; Etnológiai Múzeum, Madrid, Biblioteca Pública, Salamanca, Egyetemi Könyvtár, Salamanca; Library Santa Maria de los Angeles, Salamanca; zamorai Museo Etnográfico de Castilla y León, Zamora*).

c.) *a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport kiadványsorozatának kötetei, a Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Digitális Adattár forrásanyaga* is.

d.) levéltári források (MNL Fejér Megyei Levéltár, Tolna Megyei Levéltár), könyvtári szakirodalmak és adatbázisok (könyvtárak, szakkönyvtárak és digitális adatbázisok).

12. Az értekezés megírása során fontosnak tartottam, hogy nagymértékben támaszkodjak a magyar kutatásban kevésbé ismert spanyol forrásokra. A kutatás legfontosabb újszerűségét e forrásfeltáráson, a vonatkozó spanyol nyelvű szakirodalmi és történeti források adatainak feldolgozásán, a szakirodalom hazai megismertetésén túl a spanyol jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi eredmények elsősorban a gyermekekre vonatkozó anyagának magyar nyelvű közlése, valamint a magyar joganyaggal és jogszokásgyűjtéssel összehasonlítása jelenti.

Az értekezés megírásával célom az volt, hogy az új kutatási eredmények publikálásával, hozzáférhetővé tételével azok hasznosulhassanak a jogtörténet, a jogi kultúrtörténet és jogi néprajz kutatási eredményeiben.

IV. Abstract/Summary

The history of universal law taught in Hungary places very little emphasis on the Iberian peninsula legal history. It is also crucial for the history of Europe, as it is the inhabitants of the Iberian- Peninsula from the west, we from the east defended the Christian for many hundreds of years. Europe against the Muslims, which is a kind of parallelism in the history of the two peoples with a time difference. Following these fighting, the reconquista, two of the Iberian -Peninsula world power grew out of the Portuguese and Spanish colonial empires. The Spanish colonial system crisis and collapse of the XIX. takes place in the 19th century, which in Hungary a period of economic prosperity during the reform and the compromise. In Spain a recovery from the crisis, the need for renewal and regeneration, prosperity in Hungary period is what is necessary or allows the study of legal habits, they research, with the common goal of documenting, preserving, archiving and use and incorporation in legislation. It is not just these insignificant legal practices sought to incorporate it into written law, but these customs were in progress at the time in the service of political, legal, economic and social modernization, considered the legal wells of modernization. In modernity, they didn't necessarily want to renew everything and neglect all preventive rules, but to do so they examined how they would know the customary rules during and for the modernization of the state while ensuring legal, social and economic continuity.

I consider the study and exploration of these background processes to be a novelty and a result, presentation of common ideas and value systems fueled by social structure and social in addition to presenting development parallels, assessing economic and political conditions. On the one hand, my aim is to fill the gaps in the research and exploration of Spanish legal research, on the one hand, it was an evaluation of case law research, and on the other hand, I tried the historical background to compare Spanish and Hungarian jurisprudence in the light of In Europe, the XX. regulation at the beginning of the 20th century the process of change was presented in the dissertation of the Spanish and Hungarian civil examining the legal and cultural roots of child protection regulation Based on. My goal was to see the new research results (mainly the new legal history, legal cultural history sources) partly for legislation and partly for law enforcement in connection with the Spanish and Hungarian laws on children, to present the most important rules found in customary law and customary practice in the XX. to the first child protection law, which was enacted at the beginning of the 19th century period. Extremely complex and rich, with several disciplines (history, education, ethnography, psychology, sociology) is also considered a research topic during the examination of the dissertation, of course, the legal regulation was the primary one (including customary law and customary law) prior to civil period. The birth of the Civil Child Protection Act is appropriate in both countries was a process necessitating and accompanying the modernization of the state and legal system also to present.

The subject of the dissertation is the examination of the legal status of the child in the traditional and in modern civil law - highlighting one in both Spanish and Hungarian law characteristic, dominant legal institution. For traditional regulatory practice, the law, a I chose to examine customary law and custom, including Spanish and Hungarian source material for case law research. Among the laws of modern civil law affecting children a I described the Spanish and Hungarian child protection laws. In the dissertation I hypothesized that the

European state and legal system modernization of the legal institutions of modern civil society necessary to examine the historical eras that preceded it, especially civil transformation knowledge of the laws, customary law and customs of the immediately preceding period.

In the course of the research, it was clear that modern legal institutions (for detailed analysis selected child protection laws) required a feudal period learning about the results of Spanish case law research on customary law. Especially in terms of Spanish legal history and legal culture, the XIII. century the result of its legislation: the Siete Partidas, which deals with the child and paternal power has also proved its survival in Spanish law. The Hungarian The Child Protection Act has also become interpretable in the light of its legal history (directly as a regulatory approach as defined by the Public Health Act 1878) and the history of poverty management beginning with the reform era and institutions.

Focusing on the legal framework affecting children provided an opportunity for my assumption a more thorough examination, not only at a given point in time, of the legal institutions, but also in terms of the direction of change and its process and specificity (eg with regard to the traditional order and legal regulation of child labor both Spain and Hungary). Research has been able to demonstrate that the process of legal modernization is strong influenced by the historical, economic, social and legal traditions of each nation. It is the one and a half century history of research and collections of Spanish legal research created the basis for a highly divided, diverse range of historical, economic, in Spain with social, ethnic, cultural and legal traditions the creation of a unified Civil Code to accompany legal modernization maintain their own legal traditions in the process of unification.

These legal cultural history and legal history antecedents (e.g., regulatory experience, results) has become more important in legal modernization in Spain were excellent examples of the resolution of individual situations, such as local local case law has become important during the legislative process. The XIX-XX. century exploring the sources of legal research in Spain and the results in Hungarian and a comparative study of Spanish and Hungarian jurisprudence and modeling. The new sources can contribute to the development of Hungarian legal history and legal culture for a more thorough knowledge and understanding of an issue. Based on the source material of Spanish and Hungarian jurisprudence the role of the child within the family, the details and place of his daily life has become a society and folk law. Many new customs and customary law can enrich the folk Hungarian and Spanish examples of legal research.

I highlighted the family household from the extremely rich system of correlations participation in the division of labor on the basis of historical sources of jurisprudence and by reviewing the Spanish legislation, the a precursor to the child protection regulatory process. I managed to point out that the Spanish Child Protection Act is on the one hand the Spanish national on the other hand, capitalist society was global, transnational it is also characterized by state regulatory efforts.

In this context, the birth of the Hungarian Child Protection Act is also an international one was part of a process that also defined the development of Spanish civil law. The research despite the differences in legal and regulatory history, it was clear that regulatory specificities. Modeling of Spanish and Hungarian legal research and child protection laws in the course of comparing it, we managed to find such legal-historical and legal-cultural-historical findings.

I would like to formulate, highlight common and national specific features that can help a legal history, legal culture history research. Among the results of my research, the chosen methodology is effective application. The dissertation is mainly concerned with the analysis of written sources in the history of law methods such as source research and analysis: Spanish language literature and for documents, archival sources and method of analysis and comparison: Spanish and Hungarian legislation, analysis of legal history sources and horizontal (Spanish) Hungarian) and vertical (chronological chronological) comparison.

In the case of Spanish and Hungarian legal ethnographic sources, the sources of previous research (questionnaires, reports, application materials, summaries) and the complex I also used the method (the written sources are material, mainly legal, legal supplemented with visual resources related to cultural history).

One of the most important new results of the research is the new research sources in Spanish research on the history of law, the history of legal culture and Spanish folk law dating back 150 years was the source material. I completed my doctoral studies in Spain field research, exploration of source material, professional consultations, Ernő Szücs Ethnographic Research Group on Cultural History and Law (Ernő Tárkány Szücs Legal Culturehistorical and Legal Ethnographical Research Group), Legal Digital Sources of Legal History and Legal Ethnographic Research Digital Database of Folk Law) is also a source material, archival sources for library literature and databases.

During the writing of the dissertation, I considered it important to rely heavily on a little known Spanish sources in Hungarian research. The most important novelty of the research is data from the relevant Spanish-language literature and historical sources in addition to the Hungarian literature on the cultural and historical history of Spain, publication of ethnographic results in Hungarian, mainly for children, and a comparison with Hungarian legislation and the collection of legal customs. The aim of writing this dissertation was to publish new research results, by making them accessible to legal history, legal cultural history and legal in ethnographic research results.

V. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke

1. A spanyol jogszokáskutatás úttörője: Joaquín Costa Martínez. In: NAGY Janka Teodóra (szerk.): A jogi kultúrtörténet és a jogi néprajz új forrásai: Jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi interdiszciplináris nemzetközi konferencia. (*Jogi Kultúrtörténeti, Jogi Néprajzi Kiskönyvtár* 7) Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar, Szekszárd. 2017., 261-270.
2. A „Siete Partidas”-kódex gyermekekre vonatkozó törvényei. *Jogtörténeti Szemle* 2020.13/4. 53-60 .
3. "A jog kulturális holdudvara" Kajtár István emlékkonferencia (Pécs, 2019. november 28-29.) *JURA* 2020. 26/3. 150-151.
4. *A spanyol jogszokáskutatás intézményesülése: Joaquín Costa öröksége.* In: NAGY, Janka Teodóra - BOGNÁR Szabina - SZABÓ Ernő (szerk.) Száz plusz tíz: jubileumi kötet: Tárkány Szücs Ernő (1921–1984): Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport (2011–2021), Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi Kar, 2021.
5. NAGY Janka Teodóra–MATLA Gabriella: Jubileumi nemzetközi interdiszciplináris konferencia Tárkány Szücs Ernő születésének 100., a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport megalakulásának 10. évfordulóján (Hódmezővásárhely, 2021. szeptember 30.–október 1.) *Jogtörténeti Szemle* 2021/19:4 50-52. (2021)
6. NAGY Janka Teodóra–MATLA Gabriella: The Characteristics of Researching Legal Customs in Spain and Hungary in the Light of the Accomplishments of Joaquín Costa Martínez and Ernő Tárkány Szücs. *Jogtörténeti Szemle* 2021/19: Special issue 52-60.
7. A spanyol jogszokáskutatás első időszaka: Serrano, Unamuno és Espejo gyűjtései. *Diké* 2021/2. 211-217.
8. A costai szokásjogi iskola képviselői: Manuel Pedregal, Rafael Altamira, Mariano Ruiz-Funes García jogtudósok. *Jogtörténet Szemle* (megjelenés alatt)
9. *A „Siete Partidas” alkalmazása a joggyakorlatban.* Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar (megjelenés alatt)
10. *Kérdőívek a spanyol jogi néprajz területéről.* Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar (megjelenés alatt)
11. NAGY Janka Teodóra–MATLA Gabriella: Capítulos de la historia de la modernización jurídica europea: el modelo español y húngaro de la investigación del derecho consuetudinario. *Revista de Estudios Histórico-Jurídicos* (megjelenés alatt)